

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
BİNGÖL ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Bingöl University
The Journal of Bingöl Studies

Cilt / Volume: 6 Sayı / Issue: 2

BAHAR 2020

Onursal Editör / Honorary Editor

Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK

Editörler / Editors

Dr. Öğr. Üyesi Ömer TOKUŞ

Dr. Öğr. Üyesi Nevzat KELEŞ

Dr. Öğr. Üyesi İsmail NARİN

Dr. Öğr. Üyesi Mahmut GİDER

Dr. Öğr. Üyesi Murat ALANOĞLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Editor

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AYDOĞDU

Tanıtım ve Halkla İlişkiler Müdürü / Advertising and Public Relations Manager

Nimetullah KORKUT

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. James Howard-Johnston	Oxford University, Amerika/USA
Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Abdulvahap YILDIZ	Harran Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Nurşat JUMADİLOVA	Balashak Academy Karaganda, Kazakistan/ Kazakhstan
Prof. Dr. Arshi KHAN	Aligarh Muslim Universty, Hindistan/India
Prof. Dr. Mehmet BARCA	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Blagovesta IVANOVA	University of Structural Engineering and Architecture (VSU), Bulgaristan/Bulgaria
Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ	Harran Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Iryna BURLAKOVA	National Aviation University, Ukrayna/Ukraine
Prof. Dr. Abdullah BAYRAM	Nişantaşı Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. M. Mahfuz SÖYLEMEZ	İstanbul Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Doç. Dr. İrade MEMMEDLİ	Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaijan/Azerbaijan
Doç. Dr. Abdullah DUMAN	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Cavid QASIMOV	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Mansumeh DAEİ	Tebriz Payame Noor University, İran/Iran
Doç. Dr. Hamza ALTIN	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜNERİGÖK	Muş Alparslan Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ömer TOKUŞ	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Dr. Öğr. Üyesi İsmail NARİN	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Dr. Öğr. Üyesi Nevzat KELEŞ	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Dr. Öğr. Üyesi Mahmut GİDER	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Dr. Alexander AKOPYAN	Institute of Oriental Studies, Rusya/Russia
Dr. Öğr. Üyesi Murat ALANOĞLU	Muş Alparslan Üniversitesi, Türkiye

Danışma Kurulu / Advisory Board

Doç. Dr. Ahat SALİHOV	Russian Academy of Sciences, Rusya/Russia
Dr. Firuz FEVZİ	Kabul University, Afganistan/Afghanistan
Doç. Dr. Oleksandr SEREDA	National Academy of Sciences of Ukraine, Ukrayna/Ukraine
Dr. Ilirjana Kaceli (Demirlika)	University of Tirana, Arnavutluk/Albania
Doç. Dr. Celaleddin MİRZOYEV	Termez State University, Özbekistan/Uzbekistan
Doç. Dr. Kayrat BELEK	Manas Üniversitesi, Kırgızistan/Kyrgyzstan
Dr. Valentyna LAGODZINSKA	G.S. Kostiuk Institute of Psychology, Ukrayna/Ukraine
Dr. Victor IGNA	1 Decembrie 1918 Üniversitesi, Romanya/Romania
Prof. Dr. Qasım HACIYEV	Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaycan/Azerbaijan
Abderrahmane AIT YAHYA	University Hospital Mohammed VI, Fas/Morocco
Prof. Dr. Hüseyin HANSU	İstanbul Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Sahip BEROJE	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Yılmaz BİNGÖL	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Nusrettin BOLELİ	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Metin YİĞİT	Dicle Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Prof. Dr. Ramazan SOLMAZ	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Fevzi HANSU	Siirt Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Abdulaziz KARDAŞ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Sıtkı ULUERLER	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Doç. Dr. Kasım TATLILIOĞLU	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KAYINTU	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Dr. Öğr. Üyesi Vedat AVCI	Bingöl Üniversitesi, Türkiye/Turkey
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TEMİZKAN	Dicle Üniversitesi, Türkiye/Turkey

Bingöl Araştırmaları Dergisi, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

The Journal of Bingol Studies is an international refereed journal which is published twice a year. Scientific and legal responsibility of the articles belongs to their authors

Bingöl Araştırmaları Dergisi, **SOBİAD**, **İdealonline**, **Google Scholar**, **İSAM**, **BASE**, **Scientific Indexing Services**, **Academic Resource Index (ResearchBib)** veri tabanları tarafından taranmaktadır.

The Journal of Bingol Studies is abstracted and indexed by this indexes: **SOBİAD**, **İdealonline**, **Google Scholar**, **İSAM**, **BASE**, **Scientific Indexing Services**, **Academic Resource Index (ResearchBib)**.

Bu dergi, Bingöl Üniversitesi Bingöl Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, BİNDAY ve Bingöl Belediye Başkanlığının desteğiyle yayımlanmaktadır.

SAYI HAKEMLERİ / REFEREE BOARD OF THIS ISSUE

Doç. Dr. Yunus ESEN	Bingöl Üniversitesi
Doç. Dr. İlyas AKMAN	Mardin Artuklu Üniversitesi
Doç. Dr. M. Zahir ERTEKİN	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Nurettin BELTEKİN	Mardin Artuklu Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ferit YÜCEBAŞ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜNERİGÖK	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Vedat AVCI	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi M. Yasin TAŞKESENLIOĞLU	Atatürk Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf AYDOĞDU	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Süleyman LOKMACI	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ataman Altuğu ATICI	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İlyas ARSLAN	Munzur Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÇAĞLAYAN	Munzur Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İsmail SÖYLEMEZ	İnönü Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf ÇİFTÇİ	Muş Alparslan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Adem GÜRBÜZ	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İsmail NARİN	Bingöl Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Bedrettin BASUĞUY	Bingöl Üniversitesi

ISSN: 1309-369X

Dizgi ve İçdüzen: Ankara Dizgi Evi

Baskı: Vadi Grafik.

Basım: Bahar 2020

e-posta: bingolarastirmalari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Muhammed ÇETKİN-İbrahim DAĞILMA MODERN ZAZA EDEBİYATINDA ŞİİR, HİKÂYE VE ROMAN TÜRLERİNE DAİR TESPİT VE TAHLİLLER	7
Rasim BOZBUGA MİLLİYETÇİLİK TEORİLERİ BAĞLAMINDA ZAZA KİMLİĞİ VE ZAZA HAREKETİ	43
Ferhat APUHAN SON YÜZYILDA BİNGÖL'DE YAŞANAN DEPREMLER VE ETKİLERİ	79
Muhammed KÖSE 13359 NUMARALI TEMETTÜAT DEFTERİNE GÖRE XIX. YÜZYILIN ORTALARINDA SİVAS/DİVRİĞİ YAĞBASAN ZAZA AŞİRETİ'NİN SOSYO-İKTİSADİ YAPISI	103
Nimetullah KORKUT-Mustafa KOYUN MURAT NEHRİ'NDE YAŞAYAN BAZI CYPRİNİD BALIKLARDAKİ <i>Diplostomum sp.</i> ENFESTASYONUNUN MEVSİM, KONAK TÜRÜ VE KONAK BÜYÜKLÜĞÜNE BAĞLI VARYASYONLARI	127
Ahmet KIRKAN ZAZAKİ DE ZAYEND	141
Süleyman Dahil Ebu Kaşah TARİHTE DUMİLİ AŞİRETİ	169

SON YÜZYILDA BİNGÖL'DE YAŞANAN DEPREMLER VE ETKİLERİ

Ferhat APUHAN¹

Özet

Deprem kuşağında yer alan ülkemizden önemli fay hatları geçmektedir. Bu fay hatlarının en aktiflerinden sayılan Kuzey Anadolu Fayı ile Doğu Anadolu Fayı'nın kesişim noktasında yer alan Bingöl coğrafyası, son yüzyıl içerisinde birçok depremin yaşandığı merkezlerden olmuştur. Yaşanılan şiddetli depremler sonucunda büyük oranda can kayıpları yaşanmıştır. Aynı zamanda depremlerin oluşturduğu psikososyal ve sosyoekonomik neticeler pek çok olumsuzluğu da beraberinde getirmiştir. Özellikle 1949 Karlıova, 1971 ve 2003 Bingöl depremleri, yöre insanı üzerinde en fazla etki bırakan depremler arasındadır. Şiddet dereceleri yüksek hissedilen bu depremler, can kayıplarıyla birlikte, bölgede ağır tahribatlara da yol açmıştır. Konutların yapı malzemesi ve fayların uzanış biçimi de ortaya çıkan can kaybı ve hasar üzerinde menfi yönde sonuçlar doğurmuştur. Ayrıca, çevre illerde vuku bulan kimi depremlerden de etkilenilmiştir. Örneğin, 1966 Varto Depremi, bu özellikte bir deprem olmuştur. 1930'lardan itibaren Bingöl'de meydana gelen, maddi ve manevi hasar oluşturan depremler, dönemin kaynakları ve konuyla ilgili eserler irdelenerek okurun istifadesine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bingöl, Coğrafya, Deprem, Etki,

THE EFFECTS OF EARTHQUAKE IN BINGOL IN THE LAST CENTURY

Abstract

Our country is in seismic zone,so important fault lines pass through our country. Bingöl is situated in a place where the most dynamic fault lines have intersected such as North Anatolian Fault and East Anatolian Fault ,so Bingöl has become centre of earthquake in the last century. As a result of severe earthquakes, casualties have occurred on a large scale. Besides, psycho-social and socio-economical consequences have also led to negative results. Especially, 1949 Karlıova, 1971 and 2003, Bingöl earthquakes have led to very important effects upon indigenous people. People have been severely affected by these earthquakes, they have led to not only casualties but also destruction. It has been witnessed that the building material and the extension of fault lines have negatively resulted in casualties and material damage. Bingöl has been affected by earthquakes which occurred in close city. For example, 1966 Varto Earthquake can be evaluated as this type earthquake. The earthquakes have resulted in material and moral damages in Bingöl since 1930s, and the earthquakes have been presented in this paper for readers.

Keywords: Bingöl, Geography, Earthquake, Effect,

---

1 Öğretmen, Bingöl Karşiyaka Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi. tah-ref@hotmail.com

GİRİŞ

Bingöl şehir merkezi, Kuzey Anadolu Fayı ile Doğu Anadolu Fayı'nın kesişim noktasına çok yakın bir bölgede bulunmaktadır. Kuzey Anadolu Fayı, Bingöl ilinin 60 km kuzeyinden, Doğu Anadolu Fayı ise ilin 5 km güneyinden geçmektedir. Bu iki fayın kesiştiği noktada da Karlıova İlçesi yer almaktadır.²

Bingöl coğrafyası yer aldığı merkez itibariyle tektonik anlamda aktif bir konuma sahip olup, son yüz yıl içerisinde pek çok büyük depremle karşılaşmıştır. Bingöl'ün Kuzey Anadolu Fay Hattı ile Doğu Anadolu Fay Hattı'nın odak noktasında yer alması, yörede yaşanan depremlerin şiddetli hissedilmesine, aynı zamanda can ve mal kayıplarının da artmasına yol açmıştır. Son yüz yıl içerisinde gerçekleşen depremlerde toplamda binlerce insan hayatını yitirmiştir. Aynı biçimde önemli oranda maddi kayıplar da yaşanmıştır. Bu tektonik hareketlilik sadece bununla kalmamış, sosyal anlamda birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Örneğin bölgeden farklı coğrafyalara göçler yaşanmış, işsizlik ve yoksulluk daha da artmıştır. Bununla birlikte, insanların sosyal, ekonomik ve kültürel ilgileri de oldukça farklılaşmıştır.

Bingöl, Cumhuriyet döneminde, henüz il olmadan iki yıl önce, 1934 tarihinde, ilk önemli depremi görmüştür. Ardından 1937 Kıgı, 1938 Bingöl, 1949 Karlıova, 1950 Kıgı, 1966 Varto, 1968 Kıgı-Karakoçan, 1971 ve 2003 yıllarında Bingöl, 2005 Karlıova ve 2013 Açıkgüney-Kıgı merkezli depremlerle karşılaşmıştır. Bu depremlerin bir kısmı, orta şiddetdeki depremlerden olmalarına rağmen, yine de can kayıplarını yaşatmıştır. Bingöl, ayrıca çevre illerde gerçekleşen depremlerden de olumsuz biçimde etkilenmiş, bu tür depremlerde de hayatlarını yitirenler olmuştur. Bunun nedeni olarak depremin şiddet derecesi ve etki alanıdır. Buna ilaveten, yapılarda kullanılmış olan malzemenin niteliği de söz konusu olmuştur.

Bu makalede, 1934 Çapakçur Depremi, 1935 ve 1937 Kıgı Depremleri, 1938 Bingöl ve Genç Depremleri, 1940 Sancak Depremi, 1949 Karlıova Depremi, 1966 Varto depremi, 1968 Kıgı-Karakoçan Depremi, 1971 ve 2003 Bingöl Depremleri, 2005 Karlıova, 2013 Açıkgüney-Kıgı ve 2020 Karlıova-Kaynarıpınar Depremleri ve etkileri üzerinde durulmuştur. Depremlerin bölge üzerinde meydana getirdiği can ve mal kaybı, yapılarda meydana getirdiği hasar, deprem anlarında yaşananlar, merkezi hükümet ile yerel yöneticilerin krizi yönetme çabaları, il ile başkent arasında gerçekleşen yazışmalar

2 Tefaruk Haktanır - Hamdi Elcuman, Bingöl İli ve Çevresinde Kaydedilmiş Yıllık Ekstrem Depremlerin İstatiksel Frekans Analizi ve Yörenin Depremselliği, *Altıncı Ulusal Deprem Mühendisliği Konferansı*, 16-20 Ekim İstanbul 2007.

ve belgeler değerlendirilerek kaleme alınmıştır. Aynı şekilde dönemin yerel ve ulusal gazetelerine ve yörede yaşanan depremlerle ilgili ortaya konulan eser ve rapor çalışmalarına da başvurulmuştur. Ayrıca resmi ve özel nitelikteki kurum ve sitelerin verilerinden de faydalanılmıştır.

Makalemizde Cumhuriyet döneminde Bingöl ilinde meydana gelen depremlerin geneli üzerinde durulmuş hem dahi depremlerin ortaya çıkardığı sonuçlara ve etkilerine değinilmiştir. Depremin sonuç ve etkileri dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığında, maddi hasar nitelikli depremler yanında can kaybını yaşatan depremler de olmuştur. Bunun yanında Varto merkezli yaşanan 1966 depremi ise çevresindeki bütün illeri etkilemiş, Bingöl'ün Karlıova ilçesinde hem can kaybını yaşatmış hem de maddi hasar meydana getirmiştir. Bundan dolayı 1966 Varto Depremi, bu çalışmanın içerisinde zikredilmiştir.

1. 1934 Çapakçur Depremi

Bu deprem henüz Bingöl il olmadan ve Çapakçur olarak anıldığı dönemde, gerçekleşmiştir. Bu depremin şiddeti 4.9 olmuş ve on iki kişi hayatını yitirmiştir. 15 Aralık 1934'te gerçekleşen depremde toplamda 200 ev hasar görmüştür.³ Günümüz coğrafyasında, böylesine şiddete sahip bir depremin bu kadar can kaybını yaşatması ve hasar meydana getirmesi ihtimal dışı görülmektedir. Bunun nedeni olarak da geçen sürede yapıların malzemelelerinde ve kalitelerinde meydana gelen değişimdir. 1934 depremi, vuku bulan orta şiddetteki depremlerin topraklı ve kerpiçli evlerde ağır hasar meydana getirmesi, hatta can kayıplarına bile neden olabilmesi yönüyle manidar görülmüştür. Kasım 1934'te Çapakçur'da⁴ meydana gelen bu depremde, hükümet konağı ve pek çok ev zarar görmüştür. Onlarca insan enkaz altında ve yüzlercesi de evsiz kalmıştır. Deprem sonrasında, afetzedeler için belediyeler ve Kızılay yardımlarını esirgememiştir.

2. 1935 Kığı Depremi

5 Mayıs 1935 tarihinde Kığı'da meydana gelen orta şiddetli deprem, 40 evin tamamen, 155 evin ise kısmen yıkılmasına yol açmıştır. Depremde can kaybı yaşanmamıştır. Depremzedeler için harcanması amacıyla 2 Ocak 1936 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile 3 bin lira ödenek verilmesi kararlaştırılmıştır.⁵

3 <http://www1.mmo.org.tr/> *Türkiye'de Deprem Gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odasının Önerileri Oda Raporu*. Erişim Tarihi:03.05.2020

4 Bingöl ilinin 1945 yılından önceki ismi.

5 CCA, 030.18.01.02.60.100

3. 1937 Kığı Depremi

7 Aralık 1937'de öğlen saat 11.30'da, Kığı ilçesinde 22 saniye süren bir deprem meydana gelmiştir. Söz konusu deprem sonrasında herhangi bir can kaybı yaşanmamış, ancak İlçe merkezinde dokuz ev yıkılmıştır. Yirmi bir ev riskli hale gelmiş, bütün evlerin ise sıvaları dökülmüştür. Belediye, hükümet ve adliye daireleri ile askerlik şubesinin duvarları çatlamıştır. İlçeye bağlı Gönek Kasabası'nda, bir ev yıkılmış, iki ev de oturulamaz hale gelmiştir. Kığı civarındaki köylerde on bir ev yıkılmıştır. Deprem sonrasında, 9 Aralık 1937 tarihinde meydana gelen ikinci bir sarsıntıda ise, önceki depremde duvarları çatlayan otuz iki ev yıkılmış, elli yedi ev de yıkılmaya yüz tutmuştur. Herhangi bir can kaybı olmamış, ancak bir kadın ayağından ağır yaralanmıştır. Sarsıntı esnasında dağlardan yuvarlanan taşlar, bir hayvanın telef olmasına neden olmuştur. Yaşanılan bu sarsıntılar sonucunda merkezi hükümet, İç İşleri Bakanlığı imzasıyla bölgeye bir fen memuru ile on adet çadırın gönderildiğini aktarmıştır. Ayrıca, Başbakanlığa gönderilen üst yazıda, belediyenin halka yardımlarda bulunduğunu, insanların evlerini yapabilmeleri için de belediyeye yol yapma işi ve yetkisinin verildiğini bildirmiştir.⁶

4. 1938 Depremleri

15 ve 16 Nisan 1938 tarihlerinde, Genç ilçesinin Sivan⁷ nahiyesinde, sık aralıklarla yer sarsıntıları meydana gelmiş, köylerde dört ev yıkılmış, yirmi sekiz ev ise hasar görmüştür. Bu depremlerde can kayıpları yaşanmamıştır. Hasar gören evler de sahipleri tarafından tamir edilmiştir. Ayrıca, 21 Mayıs 1938 tarihinde saat 20:20'de, Bingöl merkezde hafif bir sarsıntı olmuştur. Üç gün sonra, 24 Mayıs gününde, Genç'e bağlı Valer⁸ nahiyesinin Kırmaz köyü sınırındaki Harkuz mezrasında bir deprem daha yaşanmıştır. Bu depremde, 1500 m²'lik arazide, 17 cm kadar çöküntü meydana gelmiş, 33 cm'lik bir akıntı oluşmuş, ancak herhangi bir can ve mal kaybı yaşanmamıştır.⁹

5. 1940 Sancak Depremi

29 Mayıs 1940 tarihinde, Merkez'e bağlı Sancak nahiyesinde büyüklüğü 4.8¹⁰ olarak meydana gelen depremde, Mezarlık köyünde kırk, Efekte kö-

6 CCA,030.010..119.840.7 13.12.1938 ve 14.12.1937 tarihli iki belge.

7 Şimdiki adı Servi'dir.

8 Çaytepe'dir.

9 CCA,030.010..119.841.9, Bu depremlerin yaşandığı günlerde birbirleriyle ardışık Elazığ'ın Palu ilçesinin Karabigan nahiyesine bağlı Termal köyünde 21.05.1938 tarihinde bir ve yine Diyarbakır'ın Hani ilçesinde 23.05.1938 tarihinde üç sarsıntı meydana gelmiştir.

10 <https://deprem.afad.gov.tr/depremkatalogu> Erişim Tarihi:09.05.2020

yünde on sekiz, Masalla köyünde on beş, Sinsor köyünde dört, Kemah köyünde iki ev yıkılmış, biri ağır iki kişi de yaralanmıştır.¹¹ Yapılan son tespitlerde ise toplamda 103 evin hasar gördüğü, bunun üzerine Kızılay Cemiyeti tarafından gönderilmesi gereken 425 liranın bir an önce gönderilmesi gerektiği, valilik tarafından talep edilmiştir.¹²

6. 1949 Karlıova-Kığı Depremi

17 Ağustos 1949 tarihinde, Karlıova merkezli 6.9 şiddetinde¹³ bir deprem yaşanmıştır. Bu depremin ardından 20 ve 23 Ağustos 1949 tarihlerinde iki artçı deprem daha vuku bulmuştur. Gerçekleşen depremler neticesinde 450 kişi hayatını kaybetmiş, 3000 kadar yapı da hasar görmüştür.¹⁴ Bu deprem, özellikle de Karlıova ve Kığı köylerinde büyük zararlara yol açmıştır. Kığı-Karlıova ile Başköy arasında yer alan bölgede, yüzlerce köyde ağır hasar oluşturmuştur. Dış merkez ile yakın çevresinde heyelanlara ve kaya düşmelerine neden olmuş, ilave hasarlar meydana getirmiştir. Dış-merkez bölgesinde tüm özel ve resmi binalar tamamen yıkılmıştır. Deprem, şiddetine ve oluşturduğu hasara nispeten daha fazla insanın hayatını yitirmesine neden olabilirdi. Ancak, hasat ve hayvanların otlatma zamanı olduğu için can kaybı beklenilenden az olmuştur. Deprem, yaklaşık 100 köyün hasar görmesine veya tamamen yıkılmasına sebep olmuştur. Deprem sonrasında, güney tarafından Lice'ye kadar uzanan bölgedeki tüm kaynak suları bulanık akmıştır. Aynı zamanda, Erzurum, Erzincan, Tunceli ve Muş'un Bulanık ilçesinde de hafif derecede hasar meydana gelmiştir.¹⁵

Bingöl Valiliği, yaşanan depremin hemen sonrasında İçişleri Bakanlığı'na bilgilendirmiştir. Bu bilgilendirmede, alınan malumata göre, Karlıova'da 163, Kığı'da ise 83 kişinin hayatlarını kaybettiği, Karlıova'da yüze yakın, Kığı'da yüzden fazla yaralının olduğu, Karlıova'da dört yüz, Kığı'da beş yüz evin tamamen yıkıldığı, birçok evin de oturulamaz hale geldiği aktarılmıştır. Ağır yaralıların da merkez ve civar illere nakilleri için sağlık ekiplerinin bir an önce gelmeleri gerektiği yazılmıştır. Bingöl Valisi Ömer Naci Rollas'ın¹⁶ da Kığı'nın Çerme mıntikasına gittiği, oradaki ağır yaralıların ancak Erzurum ve Erzincan merkezlerine nakledilmesinin mümkün olduğu, bölgeye yapılacak yardımların da buradan aktarılmasının gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, Bin-

11 CCA, 030.010..846.1 nolu belge

12 CCA, 030.010..846.3, 24.06.1940 tarihli belge.

13 <https://deprem.afad.gov.tr/depremkatalogu> Erişim Tarihi:09.05.2020

14 <http://www1.mmo.org.tr/> Erişim Tarihi:07.05.2020

15 <https://deprem.afad.gov.tr/> Erişim Tarihi:09.05.2020

16 1947 ile 1950 yılları arasında Bingöl valiliği görevinde bulunmuştur. <http://www.bingol.gov.tr/valilik-tarihcesi> Erişim Tarihi:07.05.2020

göl Valiliği'nin İç İşleri Bakanlığı'na ulaştırdığı bilgilerde, 17 Ağustos 1949 Karlıova merkezli yaşanan deprem neticesinde, Karlıova ve Kığı merkezlerinde elliser yataklı iki seyyar hastanenin kurulması gerektiği, aktarılmıştır. İl merkezinden bölgeye intikal ettirilecek yardımlar için de il emrine yirmi bin liralık ödeneğin gönderilmesi, kefenlik ve çamaşırlık için 200 top bezin sağlanması, otuz ton un veya buğday gönderilmesi, Kığı'ya bin adet, Karlıova'ya da bin beş yüz adet çadır yollanması gerektiğine değinilmiştir. Bunların mümkün mertebe Diyarbakır ve Erzurum kolordularınca teminine yönelik emir ve izinlerini de talep etmiştir. Diğer taraftan Bingöl Valiliği tarafından 13.000 TL'lik her türlü yiyecek maddesinin satın alınarak, Karlıova ve Kığı'ya gönderildiği, Karlıova Kaymakamlığı emrine sekiz bin liranın da verildiği bildirilmiştir.¹⁷

Maliye Bakanlığı, 17 Ağustos 1949 tarihinde Karlıova merkezli gerçekleşen deprem neticesinde, Bakanlar Kurulu kararına istinaden Karlıova ilçesinin tahsil edilmemiş olan toplamda 12.412,29 lira vergi borcunun alınmaması kararını almıştır.¹⁸ Kığı ilçesi halkının deprem tarihine kadar olan 28.485,99 TL'lik vergi borcu da aynı karara binaen iptal edilmiştir.¹⁹

7. 1950 Kığı Depremi

4 Şubat 1950 tarihinde Kığı merkezli 4.9 büyüklüğünde deprem meydana gelmiştir. Bu depremde, yirmi kişi hayatını kaybetmiş, 100 ev de de hasar görülmüştür.²⁰ Depremin oluşturduğu hasar daha çok Bingöl ve Elazığ arasındaki bölgede gerçekleşmiştir. Bu deprem, bir yönüyle 1949 Karlıova Depremi'nin artçısı niteliğinde değerlendirilmiştir.

8. 1965 Karlıova Depremi

31 Ağustos 1965 tarihinde Karlıova merkezli yaşanan depremde herhangi bir can kaybı yaşanmamış, ancak 1500 kadar ev hasar görmüştür.²¹ Saat 07:45 ile 09:30'larda meydana gelen depremler neticesinde Karlıova ilçesi-

17 CCA,19.08.1949 tarihinde Bingöl Valiliği tarafından İçişleri Bakanlığı'na gönderilen ve 20.08.1949 tarihinde de Başbakanlığın onayına arz edilen 23401-9-3-9193 sayı numaralı belge.

18 CCA, 030.18.01.02.195.17.7

19 Savaş Sertel - Mehmet Bora Sanyürek, Bingöl'de Meydana Gelen Afetler ve Alınan Tedbirler(1934-1972), *Social Mentality And Researcher Thinkers Journal(Sosyal Anlayış ve Araştırmacı Düşünürler Dergisi)*, Eylül 2018, s. 370.

20 <http://www1.mmo.org.tr/> Erişim Tarihi:07.05.2020 say.3 <http://www.afet.gen.tr/turkiye-deprem-kronolojisi>, Erişim Tarihi:07.05.2020, <https://deprem.afad.gov.tr/depremkatalogu>, Erişim Tarihi:09.05.2020,Bu kaynak resmi kaynak olup, burada herhangi bir ölüm ya da hasar kaydı verilmemiştir.

21 <http://www1.mmo.org.tr/> Erişim Tarihi:07.05.2020 say.5

nin beş köyü tamamen, yedi köyü ise kısmen etkilenmiştir. Bu depremlerde kırk kişi yaralanmış ve 229 ev de yıkılmıştır. En büyük hasar Kızılçubuk, Kayapınar, Sarıkuşak, Halifan, Topalan ve Suçatı köyleri ile Göynük mıntıkasında olmuştur. Altmış hanelik Kızılçubuk ve Sarıkuşak köyleri yerle bir olmuş, Sarıkuşak köyünde kırk, Halifan'da otuz iki, Kızılçubuk'ta yirmi yedi, Suçatı'da yirmi iki, Topalan'da on sekiz, Kalencik'te on sekiz, Hacılar'da on iki ev yıkılmıştır. Karlıova merkezde ise beş ev ile yeni yapılan hükümet konağı hasar görmüştür.²² Hasar gören köylere, Kızılay, helikopterle yiyecek atmıştır. Bingöl Valiliği ise depremzedelere verilmek üzere elli bin lira nakit yardımında bulunmuş ve çok sayıda çadır göndermiştir.²³

9. 1966 Varto Depremi

19 Ağustos 1966 tarihinde merkez üssü Muş'un Varto ilçesi olan 6.9 şiddetinde bir deprem meydana gelmiştir. Deprem Erzurum, Ağrı, Bitlis ve Bingöl'ü de etkilemiştir. Bu deprem Bingöl'de özellikle de Karlıova ilçesinde şiddetli biçimde hissedilmiş ve zayıtın yaşandığı en önemli merkezlerden biri olmuştur. Bu depremin hissedildiği illerin toplamında 2394 kişi vefat etmiş, yirmi bin yedi bina da hasar görmüştür.²⁴ Bingöl'den Ankara'ya saat 15:20'de çekilen yıldırım telgrafında, depremin saat 14:20'de bütün ilde şiddetli bir biçimde hissedildiği, bazı köylerde hasar ve yaralıların olduğu bilgisinin alındığı, gerekli malumatın sonradan bildirileceği aktarılmıştır.²⁵ Daha sonra çekilen telsiz raporlarda, on dokuz kişinin öldüğü otuz ile kırk arasında kişinin de yaralı olduğu haberi verilmiştir.²⁶ Buna ek olarak Vali Orhan Erbuğ²⁷ imzasıyla gönderilen raporda, bu depremden Bingöl'ün Karlıova ilçesine bağlı Yoncalık, Kargapazarı, Kantarkaya ve Tuzluca köyünün aşağı mahallesinin tamamı ile merkez Kale mahallesinin yarısının yıkıldığı ve ölü sayısının da on dokuz olduğu bildirilmiştir.²⁸

8 Eylül 1966 tarihinde saat 00:10'da meydana gelen artçı sarsıntıda herhangi bir can kaybı yaşanmamıştır. Ancak on beş köyde, beş yüze yakın ev oturulmayacak hale gelmiştir. Ayrıca, Taşlıçay ve Çukurtepe köylerinin ilkokulları da yıkılmıştır.²⁹

22 Milliyet, 1 Eylül 1965

23 Milliyet, 1 Eylül 1965

24 <http://www1.mmo.org.tr/> Erişim Tarihi:07.05.2020 sayfa,5

25 CCA,030.01..121.773.5

26 CCA,030.01..121.773.5

27 Vali Orhan A. ERBUĞ 15.12.1964-01.06.1967 tarihleri arasında Bingöl Valiliği görevinde bulunmuşlardır. <http://www.bingol.gov.tr/valilik-tarihcesi> Erişim Tarihi:08.05.2020

28 CCA, 030.01..121.773.5

29 Milliyet, 9 Eylül 1966

10. 1968 Kığı Depremi

24 Eylül 1968 tarihinde Kığı merkezli saat 06:19'da büyüklüğü 5.1³⁰ olarak tespit edilen deprem sonucunda kimi kaynaklarda on dört, kimilerinde ise yirmi kişinin yaralandığı ve maddi hasar meydana geldiği aktarılmıştır. Ancak, depremin daha çok etkilediği bölge, merkez üssünün dışında yer alan Karakoçan tarafları olmuştur. Hatta Karakoçan bölgesinde iki kişi hayatını kaybetmiş, bundan dolayı, Kığı-Karakoçan depremi olarak da anılmıştır.³¹ Kığı ilçesinde PTT binası, cezaevi ve ilçedeki bir okul büyük hasar görmüştür. Çan mıntıkasında yirmi beş ev yıkılmış, altmış ev de oturulmaz hale gelmiştir. Depremde, Kığı ve köylerinde toplamda 387 ev yıkılmış,³² il genelinde ise 1100 evin hasar gördüğü tespit edilmiştir.³³

11. 1971 Depremi

22 Mayıs 1971 tarihinde saat 18:45 civarlarında, Bingöl-Göynük arasında, büyüklüğü 6.8 olan yıkıcı bir deprem meydana gelmiştir. Bölgede, ana depremden önce çok sayıda küçük öncü deprem vuku bulmuştur. Ancak iki tanesi oldukça şiddetli hissedilmiştir. Bu öncü depremlerden biri bir gün öncesinde, diğeri de büyük depreme aynı gün içerisinde saat 11:26 civarında olmuştur.

1971 depremi, Bingöl'de ağır hasara yol açmış, depremde çok fazla kişi hayatını kaybetmiştir. Hasar, Bingöl düzlükleri ve Göynük vadisi boyunca kurulmuş kırsal yerleşim yerlerinde yoğunlaşmıştır. Deprem, çok sayıda, toprak, kerpiç ve moloz taşı evlerin yıkılmasına neden olmuştur. Ayrıca betonarme yapılarda da oldukça ağır hasar oluşturmuştur. Depremde, Genç karayolunda Murat nehri üzerinde 165 m uzunluğundaki köprü ile Göynük nehri üzerinde bulunan ve 120 m uzunluğunda olan köprü ağır hasar görmüşlerdir. Her iki köprü de trafiğe kapatılmıştır. Depremde 875 kişi ölmüş, 700 kişi de yaralanmıştır.³⁴ 5.583 ev ağır, 3.418 ev orta, 3.638 ev ise hafif

30 Bu bilgilerin alındığı resmi kaynaklarda 5.0 olarak verilmiş başka pek çok veride 5.1 olarak verilmiştir. <https://deprem.afad.gov.tr/depremkatalogu> Erişim Tarihi:09.05.2020

31 <http://www.afet.gen.tr/turkiye-deprem-kronolojisi>, Erişim Tarihi:09.05.2020

32 Sertel- Sanyürek, s. 362.

33 Milliyet, 25 Eylül 1968, Milliyet,30 Eylül 1968

34 Dönemin bazı kaynaklarında 881 kişinin vefat ettiği, 1157 kişinin de yaralandığı aktarılmıştır. O günün il genelindeki nüfus dağılımına bakıldığında ise özellikle Kığı ilçesinin genel nüfusu, Bingöl il nüfusunun genelinden fazla olduğu görülmüştür. Kığı ilçesinin toplam nüfusu 53.277 iken Bingöl ilinin merkez köylerle birlikte toplam nüfusu 53.124'tür. İlin ilçelerle birlikte toplam nüfusu ise 178.331 di. Semih Tezcan - Muzaffer İpek - Enver Alt, *Burdur ve Bingöl Depremleri*, İnşaat Mühendisleri Odası Yayınları, İstanbul 1971, s. 30.

hasar görmüştür. Depremin merkez üssü Bingöl'ün güneydoğu tarafında yer alan Ormanardı köyü ile kuzeydoğu bölümünde yer alan Çobantaşı köyü arasında 38 km uzunluğundaki bir kırık hattır.³⁵

1971 depreminin hissedilen şiddet derecesi, ortalama 8 olarak belirlenmiştir.³⁶ Depremin hissettirdiği şiddetden dolayı, Bingöl'ün Dere-i Kasaran, Kıbrıs ve Erzurum mahallelerinde hiçbir bina ayakta kalmamıştır. Ayrıca merkeze bağlı Çölek, Lotan, Musyan, Goran, Vıllvare, Alzan, Aşağıakpınar, Yukarıakpınar, Goldar ve Nahman köyleri de çok büyük zarar görmüştür. Bu köy ve mahallelerde binaların %98'i yıkılmış veya oturulamaz hale gelmiştir.³⁷ Bu depremde, bazı dağ yamaçlarındaki köyler, daha yumuşak zemine sahip kimi yerlere nazaran çok daha fazla hasar görmüştür. Örneğin, çukur sayılabilecek ve dere kenarında bulunan Şaban köyünde birkaç ev yıkılmış, ancak 2 km kadar batısında konumlanan ve de dağın yamacında yer alan Yelesen köyünde hasar yüzde yüz olmuştur. Aynı biçimde Bingöl'ün güney yamaç ve teraslarındaki hasar oranı, dere mahallelerine göre daha çok olmuştur. Ancak, Göynük suyu kenarlarında kurulmuş olan Ekinyolu, Çeltiksu-yu ve Sarıçiçek köylerinde hemen hemen yıkılmamış ev kalmamıştır. Dolayısıyla köy tipi binalardaki hasar ile zemin arasında tam bir bağlantı kurmak mümkün olmamıştır. Ancak köylerde resmi kurumlar tarafından inşa edilen ilkokullarda hasar ya çok az veya hiç meydana gelmemiştir.³⁸

Depremden sonra Bingöl'de yağın yağmurlar ve sık aralıklarla devam eden artçı sarsıntılar ayakta kalan ve hasar görmüş bazı binaların da yıkılmasına sebep olmuştur.³⁹ Deprem felaketinden sonra, 350 aile de Bingöl'den göç etmiştir.⁴⁰ Diğer taraftan deprem sonrası çadır ihtiyacı tam olarak karşılanamadığı için, dokuz bin aile de açıkta kalmıştır.⁴¹

Bingöl merkez mahallelerde ve köylerde ağır hasarın yanında resmi devlet kurumları da önemli oranda zarar görmüştür. Hükümet konağı, Belediye binası, Devlet hastanesi ve Bingöl lisesi hasar alan resmi yapılar arasındaydı. Yeni (Hacılar) Camii ise duvarlarında hafif çatlaklar oluşmuş, briket minaresi ise yıkılmıştır.⁴²

35 <https://deprem.afad.gov.tr/> Erişim Tarihi:09.05.2020

36 Tezcan- İpek - Alt, s. 29.

37 Sertel - Sanyürek, s. 373.

38 Tezcan - İpek, Alt, s. 32.

39 Milliyet, 25 Mayıs 1971

40 Bingöl Gazetesi, 31 Mayıs 1971

41 Bingöl Gazetesi, 1 Haziran 1971

42 Tezcan, İpek, Alt, s. 37.

Bingöl depreminden on gün önce, Burdur'da da bir deprem meydana gelmiştir. Bakanlar Kurulu, 4 Haziran 1971 tarihinde bu iki ilde yaşayıp depremde zarar gören vatandaşlara yönelik önemli kararlar almıştır. Bu illerde toplu konut yapımından faydalanmak adına Bayındırlık ve İskan Bakanlığı yasaları çerçevesinde adımlar atılmıştır. Vatandaşların Kooperatif sistemiyle bir araya gelerek konut yapmaları için Türkiye Milli Emlak Bankası tarafından kendilerine uygun kredi sağlanacağı imkanı sunulmuştur.⁴³ Ayrıca Bakanlar Kurulu, her iki ilde de kamu hizmeti gören yapılardaki hasarın giderilmesi, il, ilçe ve köylerdeki yol, su ve zorunlu konut yapımı ve onarımı işlemlerinin 1971 programına alınması için 20 Eylül 1971'de yeni bir karar daha almıştır.⁴⁴

Bingöl merkeze bağlı köylerden Kurudere ve Döğernan⁴⁵ 1971 depreminde, büyük hasar görmüştür. Bundan dolayı Kurudere köyünde yaşayan 11 ailenin Kıbrıs mahallesine, Döernan'da yaşayan 27 ailenin de Mirzan mahallesi yukarı düz mevki kısmına yerleştirilmeleri için Bayındırlık ve İskan Bakanlığı öneride bulunmuştur. Bakanlar Kurulu da 2 Ağustos 1972 tarihinde bu yönde bir karar almıştır.⁴⁶

12. 2003 Bingöl Depremi

1 Mayıs 2003 Bingöl depremi ülkemizde aktif fayların en yoğun olduğu alanlardan biri olan Bingöl-Karlıova-Erzincan üçgeni içerisinde meydana gelmiştir. Deprem, Türkiye'nin aktif tektonik haritasında önemli iki büyük yapısal unsur olan Kuzey Anadolu Fayı ile Doğu Anadolu Fayı'nın birleştiği noktaların birinde yer alan Bingöl ilinin 15 km kadar kuzey tarafında olmuştur. 2003 Bingöl depremi olarak anılan bu deprem, gece saat 03:27'de meydana gelmiş ve 6.4 şiddetinde gerçekleşmiştir. İlk belirlemelere göre 176 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, beş yüzden fazla kişi de yaralanmıştır.⁴⁷ Son kimi kaynaklarda bu sayı, 184 kişi olarak aktarılmıştır. İlk verilere göre, 570 bina tamamen yıkılmış, yaklaşık 6000 konutta da hasar tespit edilmiştir.⁴⁸ Son tespitlere göre ise, toplamda 7800 yapının hasar gördüğü şeklindedir.⁴⁹

43 CCA, 030.18.01..267.39.7

44 CCA, 030.18.01..272.70.1

45 Günümüzde Alıncık olarak bilinen köydür.

46 CCA, 030.18.01.02.285.59.11

47 <https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi-merkezi/deprem/pdf/01052003> Erişim Tarihi:10.05.2020

48 http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/Depremler/onemliler/01mayis2003_bingoldepremi.pdf, Erişim Tarihi:14.05.2020

49 http://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler, Erişim Tarihi:07.05.2020

1 Mayıs 2003 Bingöl depreminin en önemli sembollerinden sayılan Çeltiksuyu Yatılı İlköğretim Bölge Okulu, en ağır kaybı yaşamıştır. Okul pansiyonundaki 198 öğrenci, deprem enkazı altında kalmıştır. Enkaz altında kalan öğrencilerden 115'i kurtarılmış, 83 tanesi ise hayatlarını yitirmişlerdir. Depremde, pansiyon binasında Öğretmen Serkan Akyazı ile birlikte, toplamda 84 can kaybı yaşanmıştır.

1 Mayıs 2003 depremi, yitirilen körpecik canlar ve ortaya çıkardığı hasar ile vatandaşlar üzerinde oldukça müteessir olmuştur. Bununla birlikte dönemin hükümeti kısa zamanda Toki eliyle önemli adımlar atmış, vatandaşların maddi kayıplarını minimize etmeyi başarabilmiştir. Ancak, yaşanan can kayıpları ve özellikle de pansiyonda kalan öğrencilerin acıları tazeliğini korumaya devam etmiştir.

Toki, 1 Mayıs 2003 tarihindeki Bingöl depremi sonrasında, toplam tutarı 110 milyon TL'yi bulan 19 projeyi hayata geçirmiştir. Söz konusu projelerde 2.857 konut, bir ilkokul ve bir lise, belediye için çok amaçlı bir salon, atık su arıtma tesisi, cami ve karakol inşaatı yer almıştır.⁵⁰Toki aracılığıyla evi hasar gören vatandaşlara evler inşa edilerek, kısa süre içerisinde şehrin çehresi değiştirilmiştir.

13. 2005 Karlıova Depremi

12 Mart 2005 tarihinde Karlıova merkezli saat 09:36'da gerçekleşen deprem 5.7 şiddetinde olmuştur. Bu depremin henüz hasar tespit çalışmaları yapılmadan aynı bölgede biri 14 Mart 2005 pazartesi günü saat 03:55'te 5.9 büyüklüğünde, diğeri 23 Mart 2005 çarşamba günü saat 23:44'te 5.5 büyüklüğünde olmak üzere iki deprem daha meydana gelmiştir. Bu depremler, başta Bingöl, Erzurum, Elazığ ve Muş'ta olmak üzere çevre il ve ilçelerde de hissedilmiştir.⁵¹

Karlıova'da Mart 2005'de gerçekleşen üç deprem neticesinde 672 bina ağır hasara, 70'i orta hasara, 1058'i de az hasara uğramıştır. Bu depremlerde herhangi bir can kaybı yaşanmamıştır.⁵²

14. 2013 Açıkgüney-Kığı Depremi

Bu deprem, 3 Aralık 2013 tarihinde saat 01:27'de Kuzey Anadolu Fayı ile Doğu Anadolu Fayı'nın birleşme noktasının batısında meydana gelmiştir. Şiddet derecesi Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi'ne göre 5.5'tir.

50 <https://www.toki.gov.tr/afet-konutlari>, Erişim Tarihi:11.05.2020

51 A. Halim Karaşın, Mart 2005 Karlıova Depremleri, *Türkiye Mühendislik Haberleri*, sayı 439-440-2005/5-6 s.42

52 Karaşın, s.44

Ancak, Afad şiddet derecesini 5.3 olarak vermiştir. Şiddet derecelerindeki bu farklılık, neredeyse tüm depremlerde gözlemlenmiştir.

Açıkgüney Depremi'nde ana ve artçı şoklar Kuzey Anadolu Fayı'na paralel faylar üzerinde meydana gelmiştir. Bu depremde, can kayıpları yaşanmamıştır. Ancak Kiğı, Yayladere, Adaklı ve Yedisu ilçesi ile Sancak beldesinde 11 ev yıkılmıştır. 714 konutta ağır hasar oluşmuştur. Bu depremde can kaybının yaşanmaması meskenlerin mevsimlik olarak kullanılmasının bir sonucu olarak değerlendirilmiştir. Depremde yapı hasarlarının en fazla olduğu alan Dalıca ile Bilice köyleri arasında kalan alan olmuştur. Bu alanda yoğun heyelan kütleleri üzerinde kurulmuş eski taş yapılarda ağır hasarlar oluşturmuştur.⁵³

15. 2020 Karlıova Depremi

Deprem 14 Haziran 2020 tarihinde saat 17:24'te yerin 5 km derinliğinde meydana gelmiştir. İlk olarak 5.9 olarak verilen şiddet derecesi en son AFAD tarafından 5.7 olarak belirlenmiştir. Ardından 4.7 ile 4.6 şiddetlerinde iki artçı deprem vuku bulmuş, bir gün sonrasında ise saat 09:51'de 5.6 şiddetinde oldukça şiddetli hissedilen bir artçı daha yaşanmıştır.

Depremi merkez üssü Karlıova'nın Kaynarıpınar köyü olmuştur. Köyde bulunan ve güvenlik korucularının nöbet tuttuğu nöbet kulübesi yıkılmış, burada görev yapan güvenlik korucularından biri şehid olmuş, enkaz altında kalan iki kişi de yaralı olarak kurtarılmışlardır. Depremden en fazla zarar gören yerler, Karlıova, Yedisu ve Adaklı ilçelerine bağlı kimi köyler olmuştur. Bingöl merkeze bağlı Elmalı Köyü de en fazla etkilenen yerler arasındadır. Burada birçok ev ağır hasar görmüş ve pek çok hayvan barınağı da yıkılmıştır. Deprem, çevre illerin tamamında hissedilmiştir. Erzurum'un Çat ve Erzincan'ın Tercan ilçelerini etkilemiş ve buralarda maddi hasarlar meydana getirmiştir. Etkili olduğu sahanın genelinde, otuzdan fazla kişi yaralanmıştır.

Yaşanılan depremle ilgili olarak Afad tarafından yapılan açıklamada, "14.06.2020 tarihi saat 17.24'te Bingöl ili Karlıova ilçesinde 5,7 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir. Deprem; Malatya, Tunceli, Elazığ, Erzincan, Şanlıurfa illerinde hissedilmiş olup Erzurum Çat ilçesi ve Bingöl Karlıova, Adaklı ve Yedisu ilçelerinde yıkıma sebep olmuştur. Meydana gelen deprem sonrası 4'ü 4 üzeri olmak üzere 271 artçı deprem meydana gelmiştir. 15.06.2020 tarihi saat 09.51'de Karlıova ilçesinde 5,6 büyüklüğünde ikinci bir deprem daha meydana gelmiş olup herhangi bir ilave olumsuz duruma sebep olmamıştır. Arama

53 Vedat Avcı-Kemal Kıranşan, "Açıkgüney-Kiğı (Bingöl) Depremi ve Sonuçları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, X/46, 2016, s. 272-273.

Kurtarma Çalışmaları kapsamında; 8 vatandaşımız göçük altından çıkartılmıştır. Sağlık çalışmaları kapsamında; Yaşanan her iki deprem sonucunda 1 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 35 vatandaşımız yaralanmıştır. Tedavisi tamamlanan 34 vatandaşımız taburcu edilmiştir. Enerji çalışmaları çerçevesinde; yaşanan depremler nedeniyle bölge genelinde herhangi bir enerji kesintisi yaşanmamıştır. Haberleşme çalışmaları çerçevesinde; yaşanan depremler nedeniyle bölge genelinde herhangi haberleşme kesintisi yaşanmamış olup bölgede haberleşmenin desteklenmesi amacıyla 8 adet mobil baz istasyonu gönderilmiştir. Hasar tespit çalışmaları Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ekiplerince 15.06.2020 tarihinde başlatılmış olup 204 personel görevlendirilmiştir. Şu ana kadar gerçekleştirilen çalışmalar kapsamında, Erzurum Çat'ta 286 yapı ağır hasar görmüş, 24 yapı yıkılmıştır. Bingöl Karlıova, Adaklı ve Yedisu'da 120 yapı yıkılmış, 790 yapı ağır hasar görmüştür. Erzincan Tercan'da 37 yapı ağır hasar görmüştür. Beslenme çalışmalarının desteklenmesi amacıyla Türk Kızılayı ekipleri bölgede görevlendirilmiş,21.250 kişilik sıcak yemek, 6.750 kumanya, 1.253 gıda kolisi, 5.000 kişilik sahra mutfak kiti ile 73 personel ve 43 araç olay bölgesine sevk edilmiştir. Psikososyal destek çalışmaları kapsamında, 34 personel olay bölgesine sevk edilmiştir. 114 hane ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bingöl'de yürütülen çalışmaların yerinden eşgüdümü amacıyla 1 adet mobil koordinasyon tırı görevlendirilmiştir. Bölgede yürütülen çalışmalar kapsamında kamu kurumları ile özel ve sivil toplum kuruluşlarından 148 araç ve 1001 personel görevlendirilmiştir. Başkanlığımızca, acil ihtiyaçların karşılanması amacıyla Bingöl Valiliği emrine 1.018.000 TL acil yardım ödeneği gönderilmiştir. Bingöl'de 2.593 ve Erzurum'da 2.750 çadır kurulumu tamamlanmıştır. Bingöl Karlıova İlçesi Kaynarpınar Köyü Jandarma Karakoluna 10 konteyner ile 1 WC ve 1 duş konteyneri sevk edildi" denilmiştir.⁵⁴

Sonuç ve Değerlendirme

Ülkemiz, tektonik anlamda aktif bir konuma sahiptir. Bunun doğal sonucu olarak da sık sık depremlerle karşılaşabilmektedir. Bu depremlerin büyük bir kısmı hafif şiddette olmakta, ancak zaman zaman orta ve büyük şiddette sarsıntılar da meydana gelebilmektedir. Gerçekleşen orta ve büyük şiddetteki depremler sonucunda can ve mal kaybı yaşanmakta, bu da insanımızı psikolojik ve sosyoekonomik açıdan olumsuz etkilemektedir. Depremler anında karşılaşılan kimi travmalar ise insan psikolojisi üzerindeki olumsuzlukları daha da pekiştirmiştir. Bingöl ili de bu olumsuzluklardan epeyce nasibini almıştır.

54 <https://www.bingolonline.com/haber/afad> Erişim Tarihi: 19.06.2020

Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinde karşılaşılabilen depremler, daha çok Kuzey Anadolu Fayı ile Doğu Anadolu Fayı üzerinde gerçekleşmektedir. Bingöl ilinin bu iki fayın kesişim noktasının yakınında yer alması, Bingöl'de, orta veya büyük şiddette depremlerin yaşanabileceğini de olası kılmıştır.

Son yüzyılda Bingöl il sınırları içerisinde küçük depremlerin yanında orta ve büyük şiddete çok fazla deprem vuku bulmuştur. Bunlardan büyük bir kısmı maddi ve manevi hasara yol açmış depremlerdir. 1934 yılında Çapakçur, 1935 ve 1937 yılında Kığı, 1938 yılında Bingöl ve Genç, 1940'ta Sancak, 1950 Kığı, 1965'te Karlıova, 1968 tarihinde Kığı ve yine 2005 tarihinde Karlıova orta şiddette sayılabilecek olan depremler olmasına rağmen, hasar meydana getirmiştir. Oluşan hasarın değişken sebepleri olmakla birlikte, bunun en önemli nedenleri arasında, yapılarda kullanılan malzemenin niteliği olmuştur. Örneğin, 1934 yılında 4.9 Çapakçur merkezli vuku bulan depremde dahi on iki kişi vefat etmiş, 200 kadar ev de hasara uğramıştır.

Bingöl'de son asırda orta şiddetteki depremlerin yanı sıra büyük şiddette üç önemli deprem daha meydana gelmiştir. Bunlardan ilki 6.9 olarak gerçekleşen 1949 Karlıova Depremi'dir. Diğerleri, 1971'de 6.8 ve 2003 yılında 6.4 şiddetlerindeki Bingöl Depremleri olmuştur. Her üç depremde de büyük oranda maddi hasar oluşmuş, yüzlerce can kaybı yaşanmıştır. Bunun dışında çevre illerde gerçekleşen depremlerden de etkilenilmiştir. Bunlar arasında en önemlisi, hem maddi hasara hem de can kaybına yol açan, 6.9 olarak tarihe geçen 1966 Varto Depremi'dir.

Bölgede yaşanan depremler anında ve sonrasında ortaya çıkan gelişmeler, dönemin kaynakları incelenerek, timsal teşkil edecek yerel ve ulusal gazetelere bakılarak ve de konu hakkında kaleme alınmış olan eserler irdeleterek bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Tüm bunlar göz önüne alındığında dikkat çeken yönlerle karşılaşılmıştır. Örneğin 1971 yılındaki Bingöl Depremi'ne kadar Bingöl'ün bir ilçesi olan Kığı'nın nüfusu, Bingöl nüfusundan daha fazlaydı. Sık sık yaşanan depremler, bölge insanı üzerinde psikososyal etki bırakmış olacak ki başka şehirlere göç edenler azımsanmayacak nitelikte olmuştur. Kığı'da nüfus yoğunluğunun düşmesi, farklı sebepler ekseninde değerlendirilse bile tarihi geçmişi kadim olan bu yerleşimin gelişmişliği üzerinde, depremlerin de tesirinin olduğu kanısını güçlendirmiştir.

Bu makaleyi kaleme aldığım günlerde, 14 ve 15 Haziran 2020 tarihlerinde, Karlıova merkezli iki deprem daha meydana gelmiştir. Bu depremlerde, bir can kaybının yaşanması, 35 kişinin de yaralanması ve ayrıca yüzlerce

evin hasar görmesi yörenin deprem hareketliliği konusundaki durumunu bir daha gözler önüne sermiştir.

Yaşanılanlar, depremin yörede her an karşılaşılabilecek bir afet olduğunu tecrübe etmiştir. Bu durum, yörede bilinçli ve tedbirli bir hayatın ön planda tutulmasının gerekli olduğunun zaruretini göstermiştir. Deprem öncesinde nasıl bir yapı inşa edilmesi gerektiğini, deprem sırasında nasıl bir tavır takınmanın hayati öneme haiz olduğunu ve sonrasında da ne tür bir tutum sergilenmenin yararlı olacağını, hafızaların unutmaması gereken hassasiyet temalı yaklaşımlar olarak kaydedilmiştir.

KAYNAKÇA

A. KİTAP VE DERGİLER

- AVCI, Vedat- KIRANŞAN, Kemal, Açıkğüney-Kiğı (Bingöl) Depremi ve Sonuçları, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 9, sayı 46, Ekim 2016, s. 272-273.
- HAKTANIR, Tefaruk-ELCUMAN Hamdi, Bingöl İli ve Çevresinde Kaydedilmiş Yıllık Ekstrem Depremlerin İstatiksel Frekans Analizi ve Yörenin Depremselliğı, *Altıncı Ulusal Deprem Mühendisliğı Konferansı*, 16-20 Ekim İstanbul 2007.
- KARAŞİN, A. Halim, Mart 2005 Karlıova Depremleri, *Türkiye Mühendislik Haberleri*, sayı 439-440- 2005/5-6, s. 42-44.
- SERTEL, Savaş-SANYÜREK, Mehmet Bora, Bingöl'de Meydana Gelen Afetler Ve Alınan Tedbirler (1934-1972), *Social Mentality And Researcher Thinkers Journal(Sosyal Anlayış ve Araştırmacı Düşünürler Dergisi)* sayı 11, Eylül 2018, s. 363-380.
- TEZCAN, Semih-İPEK, Muzaffer-ALT, Enver, *Burdur ve Bingöl Depremleri*, İnşaat Mühendisleri Odası Yayınları, İstanbul 1971.

B. ARŞİV VESİKALARI

- CCA, 030.18.01.02.285.59.11
- CCA,030.01..121.773.5(1)
- CCA,030.01..121.773.5(2)
- CCA, 030.01..121.773.5(3)
- CCA, 030.18.01.02.60.100
- CCA,030.010..119.840.7 (13.12.1938)
- CCA,030.010..119.840.7(14.12.1938)
- CCA, 030.18.01.02.285.59.11
- CCA, 030.010..846.1
- CCA, 030.010..846.3
- CCA,030.010..119.841.9
- CCA, 030.18.01..267.39.7
- CCA, 030.18.01..272.70.1
- CCA,19.08.1949 tarihinde, Bingöl Valiliğı tarafından İçişleri Bakanlığı'na gönderilen ve 20.08.1949 tarihinde de Başbakanlığın onayına arz edilen 23401-9-3-9193 sayı numaralı belge.

C. GAZETELER

- Milliyet, 1 Eylül 1965
- Milliyet, 9 Eylül 1966
- Milliyet, 25 Eylül 1968,
- Milliyet, 30 Eylül 1968
- Milliyet, 25 Mayıs 1971
- Bingöl Gazetesi, 31 Mayıs 1971
- Bingöl Gazetesi, 1 Haziran 1971

D. İNTERNET SİTELERİ

<http://www1.mmo.org.tr/> Erişim Tarihi:07.05.2020

<http://www.afet.gen.tr/turkiye-deprem-kronolojisi>, Erişim Tarihi: 07.05.2020,

<https://deprem.afad.gov.tr/depremkatalogu>, Erişim Tarihi:09.05.2020

<http://www.bingol.gov.tr/valilik-tarihcesi> Erişim Tarihi:08.05.2020

<https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi-merkezi/deprem/pdf/01052003Erişim>
Tarihi:10.05.2020

<https://deprem.afad.gov.tr/> Erişim Tarihi:09.05.2020

<https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi-merkezi/deprem/pdf/01052003Erişim>
Tarihi:10.05.2020

<https://www.toki.gov.tr/afet-konutlari>, Erişim Tarihi: 11.05.2020

http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/Depremler/onemliler/01mayis2003_bingol-depremi.pdf, Erişim Tarihi:15.05.2020

<https://www.bingolonline.com/haber/afad> Erişim Tarihi: 19.06.2020

EKLER⁵⁵

Resim-1. 1971 Bingöl Depremi'nde TRT Muhabiri Depremzedeler ile Röportaj Yaparken

Resim-2. 1971 Bingöl Depremi'nde Bingöl'de Ağır Hasar Gören Yapılardan

55 1-2 ve 9 nolu resimler afad.gov.tr adresinden 10 nolu resim Bingöl capakçurgazetesi.com adresinden diğer resimler ise TEZCAN Semih, İPEK Muzaffer, ALT Enver, *Burdur ve Bingöl Depremleri*, İnşaat Mühendisleri Odası Yayınları, İstanbul 1971. Adlı eserden iktibas edilmiştir.

Resim-3. 1971 Bingöl Depremi'nde Devlet Hastanesi'nde Meydana Gelen Hasar

Resim-4. 1971 Bingöl Depremi Sonrası Çeltiksuyu Köyü
(İlkokul binası ayakta kalmış)

Resim-5. 1971 Bingöl Depremi'nde Kibris Mahallesi(Yeşilyurt Mahallesi)

Resim-6. 1971 Bingöl Depremi'nde Hükümet Konağı'nın Gördüğü Hasar

Resim-7. 1971 Bingöl Depremi'nde Bingöl Lisesi'nin Ayakta Kalan Bölümü

Resim-8. 1971 Bingöl Depremi'nde Minaresi Yıkılmış Olan Yeni Camii(Hacılar Camii)

Resim-8. 1971 Bingöl Depremi'nde Helikopterden Su Deposuna Doğru Çekilen Fotoğraf

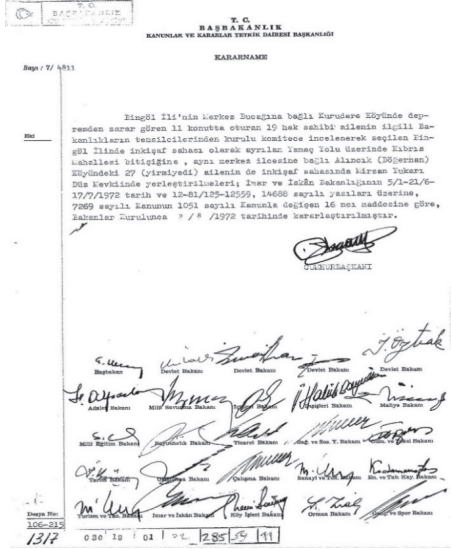
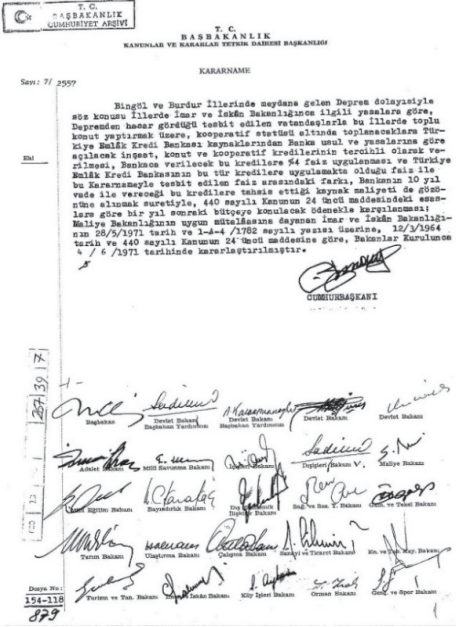

Resim-9. 1949 Karlıova Depremi'ni Özetleyen Fotoğraf

Resim-10. 2003 Bingöl Depremi'nin Sembollerinden Çeltiksuyu YiBO

Belge-5. 1971 Bingöl Depremi ile ilgili vesika

Belge-6. 1971 Bingöl Depremi ile ilgili vesika

1971 Bingöl Depremi'ni konu alan gazete manşetlerinden